

مقایسه نگرش به آسیب اجتماعی در دانش آموزان بر حسب زمینه‌های خانوادگی

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۰/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۶/۱۷

امین باقری کراچی،^۱ امیرحسین مهربانی^۲

از صفحه ۷۱ الی ۹۶

چکیده

زمینه و هدف: آسیب اجتماعی از جمله مشکلات عمده‌ای است که امروزه گریبانگیر بسیاری از جوامع کنونی است. هدف این پژوهش مقایسه نگرش به آسیب اجتماعی در دانش آموزان متوسطه اول بر حسب زمینه‌های خانوادگی بود.

روش‌شناسی: در این پژوهش از روش توصیفی از نوع علی-مقایسه‌ای استفاده شد. جامعه آماری این پژوهش شامل دانش آموزان پسر متوسطه اول شهر در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ بود. حجم نمونه در این پژوهش براساس جدول مورگان، ۱۵۲ تعیین گردید. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شد. برای سنجش نگرش به آسیب‌های اجتماعی از پرسشنامه آقایی و تیمور تاش استفاده گردید، برای تعیین روایی این پرسشنامه، از روش اعتبار صوری و برای محاسبه پایایی این پرسشنامه از روش آلفای کراباخ استفاده گردید.

یافته‌های پژوهش: یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین نگرش به آسیب اجتماعی دانش‌آموزانی که والدین آنان تحصیلات پایین‌تر، سن بالاتر، وضعیت اقتصادی نامطلوب‌تر دارند، نسبت به بقیه دانش‌آموزان بیشتر است. همچنین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی دانش‌آموزانی که پدر آنان بیکار است، مادر آنان نیز شاغل نیست و یا پدر و مادر آنان با هم زندگی نمی‌کنند، نسبت به بقیه دانش‌آموزان بالاتر است.

نتیجه‌گیری: از آنجایی که طبق یافته‌های پژوهش میانگین آسیب اجتماعی دانش‌آموزانی که والدین آنان سن بالاتر، تحصیلات پایین‌تر، وضعیت اقتصادی نامطلوب‌تر دارند و یا بیکار هستند، بیشتر از سایر دانش‌آموزان است، پیشنهاد می‌شود این دانش‌آموزان و والدین آنان برای آموزش مورد حمایت بیشتری قرار گیرند.

واژه‌های کلیدی

آسیب اجتماعی، دانش‌آموزان، زمینه‌های خانوادگی، وضعیت اقتصادی، شرایط اجتماعی.

۱- استادیار، آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسئول) bagherikerachi@gmail.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد، آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان amehrab1354@gmail.com

مقدمه

انسان به عنوان یک موجود اجتماعی و برای پرهیز از هرج و مرج، ارزش‌ها، هنجارهای اجتماعی و نظم اجتماعی را شکل می‌دهد، لذا هرگاه ارزش‌های اجتماعی و قواعد رفتار مراعات نشود، نظم اجتماعی آسیب می‌بیند که از آن در جامعه به عنوان «کجروی» یا انحراف اجتماعی تلقی می‌شود. انحرافات اجتماعی پدیده‌هایی هستند که در جوامع همگن و غیرهمگن، مدرن و سنتی، دینی و غیردینی به نحوی از انحاء ظهور می‌یابند. به عبارت دیگر اگر در بخش مهمی از تاریخ بشر، به مسأله انحرافات و چالش‌های متأثر از آن دقت نظری داشته باشیم درخواهیم یافت که انحرافات بحث تازه‌ای نیستند که وارد زندگی مدرن معاصر شده باشند. اما عصر جدید از دیدگاه فلسفی، روانشناختی و جامعه‌شناختی به این مسأله نگاه می‌اندازد و این امر از سوی متفکران مختلف، بویژه جامعه‌شناسان مورد توجه قرار گرفته است (حجازی و صالحی، ۱۳۸۵). در یک نظام اجتماعی هنگامی که رفتاری به گونه‌ای چشمگیر با هنجار همگانی اختلال پیدا می‌کند و مورد کیفر قرار می‌گیرد آسیب اجتماعی نامیده می‌شود (تاک و تیدل، ۱۳۸۰). آسیب اجتماعی به هر نوع عمل فردی یا جمعی اطلاق می‌شود که در چارچوب اصول اخلاقی و قواعد عام عمل جمعی رسمی یا غیررسمی جامعه حل فعالیت کنشگران قرار نمی‌گیرد و در نتیجه با منع قانونی و یا قبح اخلاقی و اجتماعی روبرو می‌گردد (عبداللهی، ۱۳۸۵).

بشر همواره شاهد فرورفتن افرادی در گرداب انحرافات اجتماعی بوده و تجارب تلخی از آسیب‌های آن در هدر رفتن سرمایه‌ها و نابسامانی خود و اجتماع دارند. به همین جهت در طول تاریخ تلاش‌های مستمری با انگیزه‌ها و رویکردهای متفاوتی انجام گرفته تا علل پیدایش انحرافات اجتماعی و راه‌های پیشگیری آن مورد بررسی قرار گیرد. گسترش انحرافات اجتماعی از جمله مشکلات عمده‌ای است که امروزه گریبانگیر بسیاری از جوامع کنونی است. در جامعه ما نیز با توجه به ارزش‌های دینی، اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی، ساختار جمعیتی بسیار جوان و وجود مشکلات

عديدهٔ اقتصادی، انحرافات به عنوان یکی از بغرنج‌ترین و پیچیده‌ترین مسائل اجتماعی به شمار می‌آید که موجب جریحه‌دار ساختن وجدان جمعی و چالش امنیت اخلاقی و اجتماعی گردیده است. نوجوانی یکی از دوران زندگی است که افراد ممکن است در معرض آسیب‌های اجتماعی قرار بگیرند. نوجوانی یکی از سه دوره مهم زندگی انسان است که تأثیر قطعی بر بقیه سال‌های عمر دارد. این مرحله بینابینی با تغییرات مهم فیزیکی، روانی، روحی و اجتماعی در نوجوانی همراه می‌باشد که روی نگرش آن‌ها به آسیب‌های اجتماعی و همچنین عملکرد آن‌ها در بزرگسالی تأثیر بسزایی دارد (زرآبادی‌پور، ۲۰۱۲). بسیاری از آسیب‌های اجتماعی جسمی، جنسی و روحی ریشه در این دوران دارد. از آنجا که پدیده آسیب اجتماعی در دوران نوجوانی می‌تواند همبستگی اجتماعی و حیات جامعه را در معرض خطر قرار دهد، بویژه آنکه ورود جوامع سنتی همچون ایران به جریان مدرنیته سبب بروز چالش‌هایی جدی شده است، بررسی جامعه‌شناختی آن ضروری است. این پژوهش نیز در همین راستا به بررسی نگرش دانش‌آموزان دوره اول متوسطه به آسیب اجتماعی می‌پردازد که برای همین منظور ۸ سؤال تحقیقاتی مطرح گردیده است که این سؤالات عبارتند از:

- ۱- آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب سن پدر تفاوت معناداری وجود دارد؟
- ۲- آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب سن مادر تفاوت معناداری وجود دارد؟
- ۳- آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب میزان تحصیلات پدر تفاوت معناداری وجود دارد؟
- ۴- آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب میزان تحصیلات مادر تفاوت معناداری وجود دارد؟
- ۵- آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب شغل پدر تفاوت معناداری وجود دارد؟

۶- آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب شغل مادر تفاوت معناداری وجود دارد؟

۷- آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب وضعیت اقتصادی خانواده تفاوت معناداری وجود دارد؟

۸- آیا بین نگرش دانش‌آموزانی دو والدینی با سایر دانش‌آموزان (تک والدینی، ناپدري و مادر، نامادري و پدر، زندگي باقوام و يا ساير افراد) نسبت به نگرش آسیب‌های اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد؟

۹- آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب پایه تحصیلی تفاوت معناداری وجود دارد؟

مبانی نظری پژوهش

نظریه‌های جامعه‌شناسی، آسیب‌های اجتماعی را براساس واحد تحلیل و نوع نگاه به علل آسیب می‌توان به دو رویکرد کلی تقسیم کرد: اولین رویکرد، رویکرد جامعه‌شناختی است که در مطالعه آسیب به فرد، انگیزه‌ها، تمایلات ذهنی، ویژگی‌های شخصیتی، زمینه خانوادگی و تعلق گروهی فرد توجه دارد. این رویکرد، با تکیه بر نظریات جامعه‌شناختی، به تأثیر عوامل اجتماعی بر وقوع کجروی تأکید دارد. در مقابل و در رویکرد دوم، که آن را رویکرد بوم‌شناختی می‌نامیم. بررسی زمینه عینی وقوع آسیب و عوامل موقعیتی و فرصت‌هایی که باعث وقوع جرم و آسیب‌ها می‌شود، بیش از عوامل اجتماعی، مانند فقر و بیکاری، مورد توجه است (فیروزی و مدانلو جویباری، ۱۳۹۶). در این میان مکان، محیط جغرافیایی، خصوصیات فیزیکی محیط، معماری و طراحی فضاها و به طور کلی زمینه‌های موقعیتی می‌تواند به عنوان متغیرهای تأثیرگذار در رویکرد دوم مطرح شوند. تأکید بر مکان در نظریه‌های این رویکرد، کاستی‌های ناشی از تأکید صرف بر انگیزه‌های مجرمانه را در شناخت و تبیین جرم جبران می‌کند (علی‌بر، ۲۰۰۳). در این پژوهش رویکرد اول مبنا بررسی آسیب‌های اجتماعی قرار می‌گیرد و زمینه خانوادگی مانند سن پدر، سن مادر، میزان تحصیلات

پدر، میزان تحصیلات مادر، شغل پدر، شغل مادر و وضعیت اقتصادی خانواده در بررسی آسیب‌های اجتماعی مورد توجه است.

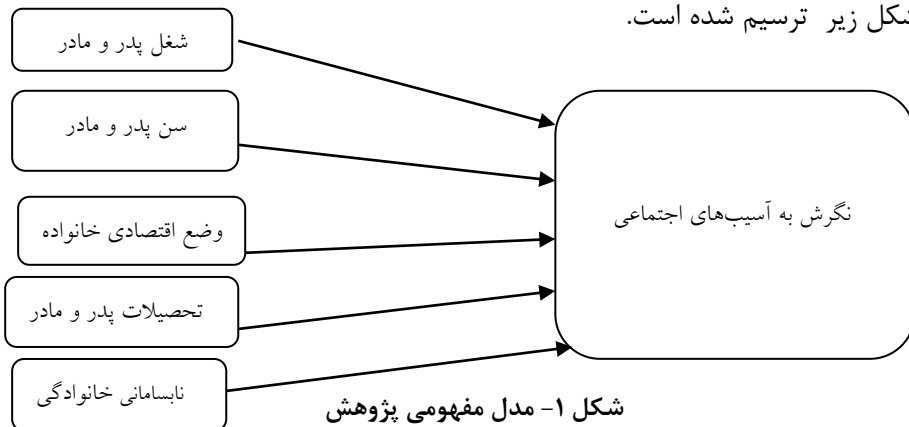
پیشینه پژوهش

در پژوهشی که حجازی و صالحی (۱۳۸۵) با هدف تبیین عوامل زیربنایی انحرافات اجتماعی انجام دادند به این نتیجه رسیدند که زمینه‌های خانوادگی تأثیر بسیار زیادی بر آسیب‌های اجتماعی دارد که یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش اغلب جامعه‌شناسان مانند شاو و مک‌کی (به نقل از صفوی، ۱۳۶۷)، سوشی وایت، کوآراسوس (به نقل از رشیدپور، ۱۳۴۵) و پژوهشات مرکز دو کرسون (به نقل از کی‌نیا، ۱۳۷۳) هماهنگ است. در پژوهشی دیگر که تحت عنوان بررسی عوامل اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر خرابکاری به عنوان نوعی رفتار بزهکارانه در بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های شیراز انجام شده، مشخص شد جوانانی که به خانواده‌های نابسامان و ازهم پاشیده تعلق داشته‌اند، رفتارهای خرابکارانه‌شان افزایش داشته است. همچنین، متغیر نحوه گذارندن اوقات فراغت، ارتباط نیرومندی با رفتار خرابکارانه جوانان نشان داد. نتایج تحقیق نشان داد که پسران بیش از دختران در فعالیت‌های خرابکارانه مشارکت داشته‌اند و با افزایش سن، رفتارهای خرابکارانه جوانان نیز افزایش یافته است (نیک اختر، ۱۳۷۸). در پژوهش حجازی و صالحی به وضعیت اقتصادی به عنوان یکی از عوامل آسیب‌های اجتماعی اشاره شده است. در پژوهش که مریجی (۱۳۸۵) تحت عنوان بررسی نقش خانواده در کاهش انحرافات اجتماعی انجام دادند، به نقش خانواده و والدین در کاهش آسیب‌های اجتماعی اشاره نمودند. در پژوهش خدابخش و همکاران (۱۳۸۹) نیز از زمینه‌های خانوادگی به عنوان یکی از عوامل مؤثر بر آسیب اجتماعی یاد شده است. در تحقیقی که اندرسون (۲۰۰۲) در مورد بزهکاری نوجوانان انجام داد، دریافت نوجوانانی که در خانواده‌های تک‌والدی زندگی می‌کنند و یا در خانواده‌های نابسامان به سر می‌برند، احتمال رفتار بزهکارانه‌شان بیشتر است (اندرسون، ۲۰۰۲). همچنین تحقیقات انجام شده در زمینه بزهکاری نوجوانان دختر در تهران نشان می‌دهد که

شیوه تربیتی مستبدانه و غفلت و بی‌توجهی والدین، در گرایش نوجوانان به بزهکاری مؤثرند. عواملی مانند دوری خانواده، تحصیلات پایین والدین، نوع شغل والدین، وضعیت نامناسب اقتصادی، فضاهای کوچک، زندگی در محله‌های شلوغ، نوع تملک مسکن، جدایی والدین، فوت والدین، انحراف والدین و رفتار خصمانه والدین نسبت به یکدیگر از عوامل مؤثر در گرایش نوجوانان به بزهکاری هستند (راهب، ۱۳۸۰). صادقی‌فر (۱۳۸۹) در پژوهشی که تحت عنوان عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش نوجوانان به بزهکاری و راهکارهای پیشگیری از آن انجام داد به این نتیجه رسید که بین میزان نابسامانی خانواده و فقر اقتصادی با گرایش نوجوانان و جوانان به بزهکاری رابطه مستقیمی وجود دارد؛ یعنی با افزایش میزان نابسامانی خانواده و فقر اقتصادی، بزهکاری نوجوانان نیز شدت می‌یابد. اندرسون (۲۰۰۲)، هاگان و فوستر (۲۰۰۳)، سرابندی (۱۳۷۶)، نیک اختر (۱۳۷۸)، گلچین (۱۳۸۵) و راهب (۱۳۸۰) نیز در پژوهش‌های خود به نقش نابسامانی خانواده، سن پدر و مادر و وضعیت اقتصادی خانواده در گرایش نوجوانان به آسیب‌های اجتماعی اشاره کرده‌اند.

مدل مفهومی پژوهش

در این پژوهش با الهام از مبانی نظری، ادبیات و پیشینه پژوهش، چارچوب مفهومی عوامل مستقیم تأثیرگذار بر نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی به شکل زیر ترسیم شده است.

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش از روش توصیفی از نوع علی-مقایسه‌ای استفاده شد. جامعه آماری این پژوهش شامل دانش‌آموزان پسر متوسطه اول شهر در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ بود. حجم نمونه در این پژوهش براساس جدول مورگان، ۱۵۲ نفر تعیین گردید. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شد. برای سنجش نگرش به آسیب‌های اجتماعی از پرسشنامه‌ای که توسط آقای و تیمور تاش طراحی شده، استفاده گردید. این پرسشنامه دارای ۴۲ سوال است که در طیف لیکرت پنج درجه-ای (۱=کاملاً مخالف تا ۵=کاملاً موافق) طراحی شده است. دامنه نمرات بین ۴۲ تا ۲۱۰ می‌باشد که نمره بالاتر به معنای آسیب‌های اجتماعی بیشتر در فرد است. این پرسشنامه دارای مؤلفه‌هایی مانند سرقت، پرخاشگری، مواد مخدر، مسایل جنسی، خودکشی و فرار از خانه است. روایی ملاک این پرسشنامه توسط اساتید دانشگاه تهران تأیید شده است. ضریب آلفای کرانباخ این پرسشنامه نیز توسط آقای و تیمور تاش ۰/۸۵ گزارش شده است. در این پژوهش نیز، برای تعیین روایی این ابزار، از روش اعتبار صوری و برای محاسبه پایایی این پرسشنامه از روش آلفای کرانباخ استفاده گردید. برای تعیین پایایی پرسشنامه، در یک مطالعه آزمایشی، پرسشنامه توسط ۳۰ نفر از اعضای نمونه تکمیل شد که ضریب آلفای کرانباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۰ بدست آمد که نشانگر پایایی پرسشنامه است.

یافته‌های پژوهش

۱. آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب سن پدر تفاوت معناداری وجود دارد؟

همانطور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود در ارتباط با تمام مؤلفه‌ها بر حسب سن پدر بین میانگین‌ها تفاوت وجود دارد. بیشترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی (۳/۲۳) مربوط به دانش‌آموزانی است که سن پدر آن‌ها از ۶۰ سال بیشتر

است و کمترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی (۲/۹۱) مربوط به دانش‌آموزانی است که سن پدر آنها از کمتر از ۴۰ سال بیشتر است.

جدول ۱- مقایسه میانگین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی از نظر سن پدر

بیشتر از ۶۰ سال		۴۰ تا ۶۰ سال		کمتر از ۴۰ سال		سن پدر نگرش به آسیب اجتماعی
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۶۶	۳/۲۳	۰/۴۱	۳/۲۲	۰/۵۷	۲/۹۱	نگرش به آسیب اجتماعی

به منظور بررسی امکان تعمیم میانگین حاصل به جامعه آماری از تجزیه و تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب سن پدر در جدول ۲ ارائه شده است:

جدول ۲- نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به

آسیب‌های اجتماعی بر حسب سن پدر

sig	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	متغیر مستقل	
					بین گروهی	آسیب اجتماعی
۰/۰۲۲	۳/۲۹	۰/۷۵	۳	۲/۲۴	بین گروهی	آسیب اجتماعی
		۰/۲۳	۱۴۸	۳۳/۶۸	درون گروهی	
			۱۵۱	۳۵/۹۳	کل	

چنانچه در جدول ۳ مشاهده می‌شود مقدار معناداری F بیشتر از ۱ و سطح معناداری نیز کمتر از ۰/۰۵ است. لذا فرض صفر رد و می‌توان ادعان داشت که میان میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب سن پدر آنان تفاوت معناداری وجود دارد.

۲- آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب سن مادر تفاوت معناداری وجود دارد؟

همانطور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود در ارتباط با تمام مؤلفه‌ها بر حسب سن مادر بین میانگین‌ها تفاوت وجود دارد. بیشترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی (۳/۲۵) مربوط به دانش‌آموزانی است که سن مادر آن‌ها از ۵۰ سال بیشتر است و کمترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی (۳/۱۱) مربوط به دانش‌آموزانی است که سن مادر آن‌ها از کمتر از ۳۰ سال بیشتر است.

جدول ۳- مقایسه میانگین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی از نظر سن مادر

بیشتر از ۵۰ سال		۳۰ تا ۵۰ سال		کمتر از ۳۰ سال		سن مادر متغیر وابسته
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۳۰	۳/۲۵	۰/۴۲	۳/۲۴	۰/۶۵	۳/۱۱	نگرش به آسیب اجتماعی

به منظور بررسی امکان تعمیم میانگین حاصل به جامعه آماری از تجزیه و تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب سن مادر در جدول ۴ ارائه شده است:

جدول ۴- نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به

آسیب‌های اجتماعی بر حسب سن مادر

sig	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	متغیر وابسته	
					بین گروهی	آسیب اجتماعی
۰/۰۰۰	۸/۹۰	۱/۸۳	۳	۵/۵۰	بین گروهی	آسیب اجتماعی
		۰/۲۱	۱۴۸	۳۰/۴۴	درون گروهی	
			۱۵۱	۳۵/۹۳	کل	

چنانچه در جدول ۴ مشاهده می‌شود مقدار معناداری نیز کمتر از ۰/۰۵ است. لذا فرض صفر تأیید و می‌توان اذعان داشت که میان نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب سن مادر آنان تفاوت معناداری وجود دارد.

۳- آیا بین نگرش دانش آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب میزان تحصیلات پدر تفاوت معناداری وجود دارد؟ همانطور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود در ارتباط با تمام مؤلفه‌ها بر حسب تحصیلات پدر بین میانگین‌ها تفاوت وجود دارد. بالاترین میانگین نگرش به آسیب‌های اجتماعی (۳/۵۵) مربوط به دانش‌آموزانی است که پدر آنان تحصیلات زیر دیپلم (راهنمایی و دبیرستان و ابتدایی) دارند و کمترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی (۳/۰۳) مربوط به دانش‌آموزانی که پدر آنان تحصیلات دانشگاهی دارند.

جدول ۵- مقایسه میانگین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی از نظر

تحصیلات پدر

تحصیلات پدر متغیر وابسته		بیسواد		ابتدایی		راهنمایی		دبیرستان		دیپلم		دانشگاهی	
میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
۳/۰۷	۰/۶۵	۳/۳۸	۰/۴۵	۳/۲۴	۰/۵۹	۳/۵۵	۰/۶۲	۳/۰۶	۰/۳۵	۳/۰۳	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵

به منظور بررسی امکان تعمیم میانگین‌های حاصل به جامعه آماری از تجزیه و تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب تحصیلات پدر در جدول ۶ ارائه شده است:

جدول ۶- نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش آموزان به

آسیب‌های اجتماعی بر حسب تحصیلات پدر

۸۱

sig	F	میانگین مجدورات	درجه آزادی	مجموع مجدورات	متغیر وابسته	
					بین گروهی	آسیب اجتماعی
۰/۰۰۰	۴/۴۳	۰/۹۲	۶	۵/۵۶	بین گروهی	آسیب اجتماعی
		۰/۲۱	۱۴۵	۳۰/۳۷	درون گروهی	
			۱۵۱	۳۵/۹۳	کل	

چنانچه در جدول ۶ مشاهده می شود مقدار F بیشتر از یک و مقدار معناداری نیز کمتر از ۰/۰۵ است. لذا فرض صفر رد و می توان اذعان داشت که میان نمرات نگرش دانش آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب تحصیلات پدر تفاوت معناداری وجود دارد.

۴- آیا بین نگرش دانش آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب میزان تحصیلات مادر تفاوت معناداری وجود دارد؟

همانطور که در جدول ۷ مشاهده می شود در ارتباط با تمام مؤلفه‌ها بر حسب تحصیلات مادر بین میانگین‌ها تفاوت وجود دارد. بالاترین میانگین نگرش به آسیب‌های اجتماعی (۳/۴۸) مربوط به دانش آموزانی است که مادران آنها بیسواد هستند و کمترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی (۳/۰۴) مربوط به دانش آموزانی که مادر آنان تحصیلات دانشگاهی دارند.

جدول ۷- مقایسه میانگین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی از نظر

تحصیلات مادر

تحصیلات	بیسواد		ابتدایی		راهنمایی		دبیرستان		دیپلم		دانشگاهی	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
نگرش	۳۴۸	۰/۵۹	۳۲۶	۰/۴۸	۳۱۱	۰/۴۲	۳۰۶	۰/۴۶	۲۸۷	۰/۵۷	۲۰۴	۰/۲۸

به منظور بررسی امکان تعمیم میانگین‌های حاصل به جامعه آماری از تجزیه و تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب تحصیلات مادر در جدول ۸ ارائه شده است:

جدول ۸- نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب تحصیلات مادر

sig	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	متغیر وابسته	
					بین گروهی	آسیب اجتماعی
۰/۰۰۹	۲/۹۷	۰/۶۵	۶	۳/۹۳	بین گروهی	اجتماعی
		۰/۲۲	۱۴۵	۳۱/۹۹	درون گروهی	
			۱۵۱	۳۵/۹۳	کل	

چنانچه در جدول ۸ مشاهده می‌شود مقدار F بیشتر از یک و مقدار معناداری نیز کمتر از ۰/۰۵ است. لذا فرض صفر رد و می‌توان اذعان داشت که میان نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب تحصیلات مادر تفاوت معناداری وجود دارد.

۵- آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب شغل پدر تفاوت معناداری وجود دارد؟

همانطور که در جدول ۹ مشاهده می شود در ارتباط با تمام مؤلفه‌ها بر حسب شغل پدر بین میانگین‌ها تفاوت وجود دارد. بالاترین میانگین نگرش به آسیب‌های اجتماعی (۳/۶۲) مربوط به دانش‌آموزانی است که پدران آنها بیکار هستند و کمترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی (۲/۹۲) مربوط به دانش‌آموزانی که پدران آنها بازنشسته هستند.

جدول ۹- مقیسه میانگین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی از نظر شغل پدر

شغل	بیکار		کارگر		کارمند		مغازه دار		بازنشسته		شغل آزاد	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
متغیر وابسته نگرش به آسیب اجتماعی	۳/۶۲	۰/۷۶	۳/۲۱	۰/۴۷	۳/۱۶	۰/۳۶	۳/۴۲	۰/۶۸	۲/۹۲	۰/۵۷	۳/۱۷	۰/۴۹

به منظور بررسی امکان تعمیم میانگین‌های حاصل به جامعه آماری از تجزیه و تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب شغل پدر در جدول ۱۰ ارائه شده است:

جدول ۱۰- نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به

آسیب‌های اجتماعی بر حسب شغل پدر

متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	sig
آسیب اجتماعی	۴/۲۸	۶	۰/۷۱	۳/۲۷	۰/۰۰۵
	۳۱/۶۵	۱۴۵	۰/۲۲		
	۳۵/۹۳	۱۵۱			
بین گروهی					
درون گروهی					
کل					

چنانچه در جدول ۱۰ مشاهده می شود مقدار F بیشتر از یک و مقدار معناداری نیز کمتر از ۰/۰۵ است. لذا فرض صفر رد و می‌توان اذعان داشت که میان نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب شغل پدر تفاوت معناداری وجود دارد.

۶- آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب شغل مادر تفاوت معناداری وجود دارد؟

همانطور که در جدول ۱۱ مشاهده می‌شود در ارتباط با تمام مؤلفه‌ها بر حسب شغل مادر بین میانگین‌ها تفاوت وجود دارد. بالاترین میانگین نگرش به آسیب‌های اجتماعی (۳/۲۰) مربوط به دانش‌آموزانی است که مادر آنها خانه‌دار هستند و کمترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی (۳/۰۵) مربوط به دانش‌آموزانی که مادران آنها شغل خارج از خانه دارند.

جدول ۱۱- مقایسه میانگین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی از نظر شغل

مادر

شغل در خارج خانه		شغل در منزل		خانه دار		شغل متغیر وابسته
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۳۵	۳/۰۵	۰/۴۷	۳/۱۳	۰/۴۹	۳/۲۰	نگرش به آسیب اجتماعی

به منظور بررسی امکان تعمیم میانگین‌های حاصل به جامعه آماری از تجزیه و تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب شغل مادر در جدول ۱۲ ارائه شده است:

جدول ۱۲- نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به

آسیب‌های اجتماعی بر حسب شغل پدر

sig	F	میانگین مجدورات	درجه آزادی	مجموع مجدورات	متغیر وابسته	
					بین گروهی	آسیب اجتماعی
۰/۰۲۷	۱۱۶ ۳	۰/۷۲	۳	۲/۱۶	بین گروهی	آسیب اجتماعی
		۰/۲۳	۱۴۸	۳۳/۷۷	درون گروهی	
			۱۵۱	۳۵/۹۳	کل	

چنانچه در جدول ۱۲ مشاهده می‌شود مقدار F بیشتر از یک و مقدار معناداری نیز کمتر از ۰/۰۵ است. لذا فرض صفر رد و می‌توان اذعان داشت که میان نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب شغل مادر تفاوت معناداری وجود دارد.

۷- آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب وضعیت اقتصادی خانواده تفاوت معناداری وجود دارد؟

همانطور که در جدول ۱۳ مشاهده می‌شود در ارتباط با تمام مؤلفه‌ها بر حسب وضعیت اقتصادی خانواده بین میانگین‌ها تفاوت وجود دارد. بالاترین میانگین نگرش به آسیب‌های اجتماعی (۳/۳۲) مربوط به دانش‌آموزانی است که وضعیت اقتصادی خانواده آنان نامطلوب است و کمترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی (۳/۱۰) مربوط به دانش‌آموزانی است که وضعیت اقتصادی خانواده آنان مطلوب است.

جدول ۱۳- مقایسه میانگین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی از نظر وضعیت اقتصادی خانواده

اقتصاد متغیر وابسته	مطلوب		تا حدودی مطلوب		نامطلوب	
	میانگین معیار	انحراف معیار	میانگین معیار	انحراف معیار	میانگین معیار	انحراف معیار
نگرش به آسیب اجتماعی	۳/۱۰	۰/۴۰	۳/۲۵	۰/۶۰	۳/۳۲	۰/۴۰

به منظور بررسی امکان تعمیم میانگین‌های حاصل به جامعه آماری از تجزیه و تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب وضعیت اقتصادی خانواده در جدول ۱۴ ارائه شده است:

جدول ۱۴- نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب وضعیت اقتصادی خانواده

متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	sig	آسیب اجتماعی	
						بین گروهی	درون گروهی
	۲/۵۲	۳	۰/۸۴	۳/۷۳	۰/۰۱۳		
	۳۳/۴۰	۱۴۸	۰/۲۳				
	۳۵/۹۲	۱۵۱				کل	

چنانچه در جدول ۱۴ مشاهده می‌شود مقدار F بیشتر از یک و مقدار معناداری نیز کمتر از ۰/۰۵ است. لذا فرض صفر رد و می‌توان اذعان داشت که میان نمرات نگرش

دانش آموزان به آسیب های اجتماعی بر حسب وضعیت اقتصادی خانواده تفاوت معناداری وجود دارد.

۸- آیا بین نگرش دانش آموزانی دو والدینی با سایر دانش آموزان (تک والدینی، ناپدری و مادر، نامادری و پدر، زندگی با اقوام و یا سایر افراد) نسبت به نگرش به آسیب های اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد؟

همانطور که در جدول ۱۵ مشاهده می شود در ارتباط با تمام مؤلفه ها بر حسب زندگی با افراد تفاوت وجود دارد. بالاترین میانگین نگرش به آسیب های اجتماعی (۳/۶۶) مربوط به دانش آموزانی است که با مادر و ناپدری زندگی می کنند و کمترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی (۳/۱۶) مربوط به دانش آموزانی که با پدر و مادر خود زندگی می کنند. لازم به ذکر است که میانگین آسیب اجتماعی افرادی که با اقوام خود (فردی غیر از پدر و مادر) زندگی می کنند نیز در مرتبه دوم بالاترین میانگین قرار دارد.

جدول ۱۵- مقیسه میانگین نگرش دانش آموزان به آسیب های اجتماعی از نظر زندگی با

افراد

با اقوام		با مادر		مادر و ناپدری		با پدر		با پدر و مادر		نوع زندگی متغیر وابسته
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۱/۳۶	۳/۶۰	۰/۶۶	۳/۴۶	۰/۵۷	۳/۶۶	۰/۲۷	۳/۲۶	۰/۴۷	۳/۱۶	نگرش به آسیب اجتماعی

به منظور بررسی امکان تعمیم میانگین های حاصل به جامعه آماری از تجزیه و تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش آموزان به آسیب های اجتماعی بر حسب زندگی با افراد در جدول ۱۶ ارائه شده است:

جدول ۱۶- نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب زندگی با افراد

sig	F	میانگین مجدورات	درجه آزادی	مجموع مجدورات	متغیر وابسته	
					بین‌گروهی	آسیب اجتماعی
۰/۰۴۹	۱۲۸ ۲	۰/۵۲	۵	۲/۶۱	بین‌گروهی	آسیب اجتماعی
		۰/۲۳	۱۴۶	۳۳/۳۲	درون‌گروهی	
			۱۵۱	۳۵/۹۳	کل	

چنانچه در جدول ۱۶ مشاهده می‌شود مقدار F بیشتر از یک و مقدار معناداری نیز کمتر از ۰/۰۵ است. لذا فرض صفر رد و می‌توان اذعان داشت که میان نمرات نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب زندگی با افراد تفاوت معناداری وجود دارد.

۹- آیا بین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی بر حسب پایه تحصیلی تفاوت معناداری وجود دارد؟

همانطور که در جدول ۱۷ مشاهده می‌شود در ارتباط با تمام مؤلفه‌ها بر حسب پایه تحصیلی بین میانگین‌ها تفاوت وجود دارد. بالاترین میانگین نگرش به آسیب‌های اجتماعی مربوط به دانش‌آموزان پایه نهم (۲/۹۶) و کمترین میانگین (۳/۳۸) مربوط به پایه هفتم است.

جدول ۱۷- مقایسه میانگین نگرش دانش‌آموزان به آسیب‌های اجتماعی از نظر پایه تحصیلی

نهم		هشتم		هفتم		پایه نگرش به آسیب اجتماعی
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۵۰	۳/۳۸	۰/۳۶	۳/۲۱	۰/۴۷	۲/۹۶	نگرش به آسیب اجتماعی

به منظور بررسی امکان تعمیم میانگین حاصل به جامعه آماری از تجزیه و تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش آموزان به آسیب های اجتماعی بر حسب پایه تحصیلی در جدول ۱۸ ارائه شده است:

جدول ۱۸- نتایج تحلیل واریانس تفاوت میانگین نمرات نگرش دانش آموزان به آسیب های اجتماعی بر حسب پایه تحصیلی

sig	F	میانگین مجدورات	درجه آزادی	مجموع مجدورات	متغیر مستقل	
۰/۰۰۰	۱/۴۵ ۱۰	۲/۰۹۳	۳	۶/۲۸	بین گروهی	آسیب اجتماعی
		۰/۲۰	۱۴۸	۲۹/۶۵	درون گروهی	
			۱۵۱	۳۵/۹۳	کل	

چنانچه در جدول ۱۸ مشاهده می شود مقدار معناداری F بیشتر از ۱ و سطح معناداری نیز کمتر از ۰/۰۵ است. لذا فرض صفر رد و می توان اذعان داشت که میان میانگین نمرات نگرش دانش آموزان به آسیب های اجتماعی بر حسب پایه تحصیلی آنان تفاوت معناداری وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری

هدف از این تحقیق مقایسه نگرش پسران دوره متوسطه اول شهرداریان نسبت به آسیب اجتماعی بر حسب زمینه های خانوادگی بود. یافته های مربوط به اولین سؤال پژوهش نشان داد که بیشترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی مربوط به دانش آموزانی است که سن پدر آنها از ۶۰ سال بیشتر است و کمترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی مربوط به دانش آموزانی است که سن پدر آنها کمتر از ۴۰ سال است. بنابراین می توان نتیجه گرفت که هر چه سن پدر دانش آموزان کمتر باشد نگرش آنان به آسیب اجتماعی منفی تر است و آنها کمتر در معرض آسیب اجتماعی هستند. احتمالاً اختلاف سنی کمتر پدر با فرزند باعث درک بیشتر نوجوان می شود، علاوه بر این پدران کم سن تر انرژی و وقت بیشتری می توانند صرف همراهی با نوجوانان کنند. این یافته ها با نتایج پژوهش هاگان و فوستر (۲۰۰۳)، ریر

دان (۲۰۰۵) و سرابندی (۱۳۷۶) در یک راستا است. یافته‌های مربوط به دومین سؤال پژوهش نشان داد که هر چه سن مادر دانش‌آموزان بالاتر رود آنان، نگرش مثبت‌تری نسبت به سایر افراد در مورد آسیب اجتماعی دارند و در معرض آسیب بیشتری هستند. بطوریکه طبق یافته‌های مربوط به این سؤال بیشترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی مربوط به دانش‌آموزانی است که سن مادر آن‌ها از ۵۰ سال بیشتر است و کمترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی مربوط به دانش‌آموزانی است که سن مادر آن‌ها از کمتر از ۳۰ سال است. در این جا نیز می‌توان ذکر کرد که، احتمالاً اختلاف سنی کمتر مادر با فرزند باعث درک بیشتر نوجوان می‌شود، علاوه بر این مادران کم سن‌تر انرژی و وقت بیشتری می‌توانند صرف همراهی با نوجوانان کنند. این یافته‌ها نیز با نتایج پژوهش هاگان و فوستر (۲۰۰۳)، شیرین (۲۰۰۸) و سرابندی (۱۳۷۶) هماهنگی دارد. یافته‌های مربوط به سؤالات سوم و چهارم پژوهش مؤید این نکته است که دانش‌آموزانی که تحصیلات پدر و مادر آنان دانشگاهی است، نسبت به بقیه دانش‌آموزان، نگرش منفی‌تری به آسیب اجتماعی دارند. بالاتر بودن سطح تحصیلات پدر و مادر زمینه‌ساز تبادل اطلاعات بیشتر در زمینه آسیب اجتماعی می‌باشد، زیرا پدران و مادران با سوادتر می‌توانند پسران نوجوان خود را درک کنند و در زمینه مسایل و مشکلاتی که فرزندان خود در این دوره حساس با آن‌ها درگیر می‌شوند، بیشتر به آن‌ها مشورت و آگاهی دهند. لازم به ذکر است که هر چه سواد والدین دانش‌آموزان بیشتر باشد بهتر می‌توانند از برنامه‌های آموزشی و خدمات مشاوره‌ای راجع به آسیب اجتماعی بهره ببرند. این یافته‌ها با نتایج پژوهشات اندرسون (۲۰۰۲)، هاگان و فوستر (۲۰۰۳)، سرابندی (۱۳۷۶)، نیک‌اختر (۱۳۷۸)، شاه و همکاران (۲۰۱۳)، گلچین (۱۳۸۵) و راهب (۱۳۸۰) هماهنگی دارد. یافته‌های مربوطه به پنجمین سؤال پژوهش بیانگر این نکته است که بالاترین میانگین نگرش به آسیب‌های اجتماعی مربوط به دانش‌آموزانی است که پدران آنها بیکار هستند و کمترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی مربوط به دانش‌آموزانی است که پدران آنها بازنشسته و یا کارمند هستند. به این

معنی که دانش آموزانی که پدر آنان بازنشسته و یا کارمند است در معرض آسیب اجتماعی کمتری نسبت به دانش آموزانی که والدین آنان شغل دیگر دارند و یا بیکار هستند، قرار دارند. احتمالاً پدران بازنشسته و کارمند وضعیت مالی بهتری نسبت به دیگر پدران دارند، همانطور که در سوال ششم ذکر شده هر چه وضعیت مالی خانواده مطلوب تر باشد نگرش به آسیب اجتماعی منفی تر است. همچنین، احتمالاً پدران و مادران بازنشسته و کارمند نسبت به سایر گروه‌ها از تحصیلات بالاتری برخوردار هستند و همانطور که قبلاً ذکر شد بالاتر بودن سطح تحصیلات پدر و مادر زمینه‌ساز تبادل اطلاعات بیشتر در زمینه آسیب اجتماعی می باشد. نیک اختر (۱۳۷۸)، گالانت (۲۰۱۵)، گلچین (۱۳۸۵) و راهب (۱۳۸۰) نیز در پژوهش خود به این یافته‌ها رسیدند. همچنین یافته‌های مربوط به سؤال ششم پژوهش نشان داد که دانش آموزانی که مادر آنان شاغل است نسبت به دانش آموزانی که مادران آنان خانه‌دار است نگرش منفی تری به آسیب اجتماعی دارند و کمتر در معرض آسیب اجتماعی قرار دارند. احتمالاً مادران شاغل به دلیل ارتباط و تعامل بیشتر با جامعه اطلاعات بیشتری در زمینه آسیب اجتماعی دریافت می کنند و می توانند اطلاعات بیشتری در اختیار فرزندان خود قرار دهند. یافته‌های مربوط به سؤال هفتم پژوهش نشان داد که بالاترین میانگین نگرش به آسیب‌های اجتماعی مربوط به دانش آموزانی است که وضعیت اقتصادی خانواده آنان نامطلوب است و کمترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی مربوط به دانش آموزانی که وضعیت اقتصادی خانواده آنان مطلوب است. این یافته‌ها به این معنی است که هر چه درآمد خانوار بیشتر شود دانش آموزان کمتر در معرض آسیب اجتماعی قرار می گیرند. در خانواده‌هایی که وضعیت اقتصادی مطلوبی دارند نیازهای نوجوانان بیشتر تأمین می شود که این امر باعث رضایت از زندگی و کاهش نگرش به آسیب اجتماعی خواهد شد. یافته مربوط به این سؤال پژوهش با پژوهشات حجازی و صالحی (۱۳۸۵)، کم فیلد و همکاران (۲۰۰۹)، صادقی فر (۱۳۸۹) و خدابخش و همکاران (۱۳۸۹) در یک راستا است. یافته‌های مربوط به سؤال هشتم پژوهش نشان داد که، بالاترین میانگین

نگرش به آسیب‌های اجتماعی (۳/۶۶) مربوط به دانش‌آموزانی است که با مادر و ناپدری زندگی می‌کنند و کمترین میانگین نگرش به آسیب اجتماعی (۳/۱۶) مربوط به دانش‌آموزانی که با پدر و مادر خود زندگی می‌کنند. لازم به ذکر است که میانگین آسیب اجتماعی افرادی که با اقوام خود (فردی غیر از پدر و مادر) زندگی می‌کنند نیز در مرتبه دوم بالاترین میانگین قرار دارد. نابسامانی خانوادگی باعث کم شدن رضایت از زندگی و تأمین نشدن نیازهای عاطفی نوجوانان می‌شود که این امر باعث گرایش بیشتر به آسیب اجتماعی می‌شود. نتایج اندرسون (۲۰۰۲)، هاگان و فوستر (۲۰۰۳)، سرابندی (۱۳۷۶)، نیک اختر (۱۳۷۸)، گلچین (۱۳۸۵)، ارل و ارگان (۲۰۱۳) و راهب (۱۳۸۰) نیز در پژوهش‌های خود به نقش نابسامانی خانواده در نگرش به آسیب اجتماعی اشاره کرده‌اند. یافته‌های مربوط به سؤال هشتم پژوهش نشان داد که بالاترین میانگین نگرش به آسیب‌های اجتماعی مربوط به دانش‌آموزان پایه نهم و کمترین میانگین مربوط به پایه هفتم است، به این معنی که دانش‌آموزان پایه هفتم نسبت به پایه هشتم و نهم کمتر در معرض آسیب اجتماعی قرار دارند. از آنجایی که دانش‌آموزان پایه نهم و هشتم در سن بلوغ قرار دارند و بلوغ باعث تغییرات جسمانی و روانی در دانش‌آموزان می‌شود ممکن است گرایش به آسیب اجتماعی بیشتر شود. این یافته نیز با پژوهش نیک‌اختر (۱۳۸۹) هماهنگ است به این معنا که هر چه سن و پایه تحصیلی بالاتر رود، دانش‌آموزان بیشتر در معرض آسیب اجتماعی قرار می‌گیرند.

پیشنهادهای

یافته‌های پژوهش نشان داد که اگرچه میانگین کلی نگرش دانش‌آموزان به آسیب اجتماعی در حد متوسط است، همچنان نیاز به اطلاعات بیشتر در زمینه آسیب اجتماعی وجود دارد. لذا موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

- علاوه بر آموزش آسیب‌های اجتماعی به دانش‌آموزان بایستی والدین آنان نیز مورد آموزش قرار گیرند. از آنجاییکه طبق یافته‌های پژوهش میانگین آسیب اجتماعی دانش‌آموزانی که والدین آنان سن بالاتر، تحصیلات پایین‌تر، وضعیت

اقتصادی نامطلوب تر دارند و یا بیکار هستند بیشتر از سایر دانش آموزان است، پیشنهاد می شود این دانش آموزان و والدین آنها برای آموزش مورد حمایت بیشتری قرار گیرند.

- چون میانگین نگرش به آسیب اجتماعی در پایه نهم بیشتر از پایه هفتم و هشتم است، پیشنهاد می شود این پایه مورد مراقبت و آموزش بیستری قرار گیرند.
- علاوه بر آموزش باید زمینه بهره گیری از سایر امکانات آموزشی و تخصصی مانند مراقبان بهداشت مدارس مسئولان امور تربیتی، رسانه های عمومی و کتاب ها و مجله های مرتبط، با رعایت حساسیت های خاص فرهنگی و تربیتی فراهم شود.

منابع

- آقای، علی اکبر؛ تیمورتاش، حسن(۱۳۸۹). بررسی رابطه و فرآیند آسیب اجتماعی و امنیت اجتماعی.
- خدابخش، روشنگر؛ گنجی، کامران؛ گنجی، رزیتا؛ نادری فر، مهرداد(۱۳۹۰). تأثیر عوامل خانوادگی بر فرار دختران از خانه. فصلنامه زنان و خانواده، سال ششم، شماره ۱۸. حجازی، الهه؛ صالحی، کیوان(۱۳۸۵). عوامل مؤثر بروز انحرافات اجتماعی. فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۲. احمدآبادی، زهره و مریم صالحی(۱۳۸۷). رابطه مکان و جرم. فصلنامه رفاه اجتماعی، سال هفتم، شماره ۲۷.
- راهب، غنچه (۱۳۸۰). بررسی عوامل خانوادگی مؤثر در گرایش نوجوانان دختر ساکن شهر تهران به بزهکاری. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- سرابندی، علی (۱۳۷۶). علل بزهکاری نوجوانان مشهد. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد.
- صادقی فر، مهدی(۱۳۸۹). عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش نوجوانان به بزهکاری و راهکارهای پیشگیری از آن. فصلنامه علمی -ترویجی مطالعات پیشگیری از جرم، سال پنجم، شماره شانزدهم.
- صفوی، امان اله(۱۳۶۷). تئوریهای انحرافات، تهران، مجله رشد، سال دوم، شماره ۷.
- فیروزی، محمد علی؛ مدانلو جویباری، مسعود(۱۳۹۶). واکاوی آسیب‌های اجتماعی در محلات فرسوده شهری. مجله آمایش جغرافیا، سال هفتم، شماره ۲۴.
- کی نیا، مهدی. (۱۳۷۳). مبانی جرم شناسی، جلد اول. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- گلچین، مسعود(۱۳۸۵). انحراف اجتماعی جوانان در آینه پژوهش ها. نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۸، پاییز ۱۳۸۵.

- مریجی، شمس اله (۱۳۹۰). بررسی نقش خانواده در کاهش انحرافات اجتماعی. مجله معرفت فرهنگی، سال دوم، شماره ۴، پاییز ۱۳۹۰.
- نیک اختر، علی (۱۳۷۸). بررسی عوامل اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر خرابکاری به عنوان نوعی رفتار بزهکارانه در بین دانش آموزان دبیرستانهای شیراز. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- Aliber, M. (2003). Chronic poverty in south Africa: incidence, causes and policies. *Journal of World Development*. 31(3): 473-490.
- Anderson, A. L. (2002), Individual and Contextual Influences on Delinquency: The Role of The Single-Parent Family, *Journal of Criminal Justice*, 30, 575-587.
- Camfield L, Woodhead M, Streuli N(2009). What's the use of 'wellbeing' in contexts of child poverty? approaches to research, monitoring and children's participation. *The Int J Children's Right*. 17(1):65-109. DOI: 10.1163/157181808x357330.
- Erol S, Ergun A(2013). Hopelessness and social comparison in Turkish adolescent with visual impairment. *J Psychiatr Ment Health Nurs*. 20(3):222-7. DOI: 10.1111/j.1365-2850.2011.01805.x PMID: 22070767 .
- Gallant, M. P. (2015). Health Literacy's Role in Chronic Illness Self-Management among Adults and Older Adults: A Literature Review . Paper presented at the 2015 APHA Annual Meeting & Expo (Oct. 31-Nov. 4, 2015).
- Hagan, J. & Foster, H. (2003), S/He's a Rebel: Toward a Sequential Stress Theory of Delinquency And Gendered Pathways to Disadvantage in Emerging Adulthood, *Social Forces*, 82, 53-86.
- Rirdan, E. (2005). Preparing girls for menstruation: Recommendations from adolescent girls..*Jornal of Adolescent*, 30(121), 791-811.
- Sheikh, B. T., & Rahim, S. T. (2006). Assessing knowledge, exploring needs: A reproductive health survey of adolescents and young adults in Pakistan. *The European Journal Conception and Reproductive Health Care*, 11, 132-137.
- Shah SP, Nair R, Shah PP, Modi DK, Desai SA, Desai L(2013). Improving quality of life with new menstrual hygiene practices among

adolescent tribal girls in rural Gujarat, India. *Reproductive Health Matters*, 21(41):205-13.

- Shireen, J. (2008). Adolescent sexual and reproductive behavior. *Journal of Adolescent*, 46(10), 129-145.